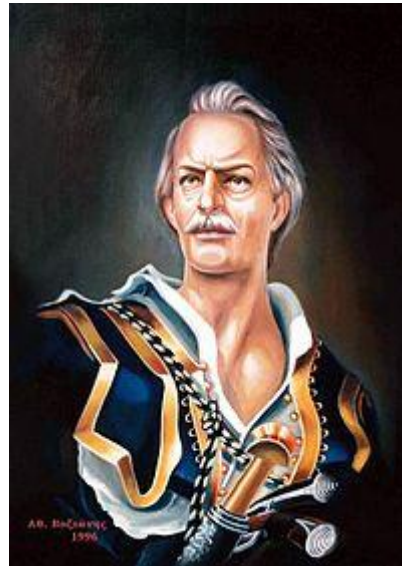

ΒΕΛΛΗ ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ

**Η ΣΥΜΒΟΛΗ
ΤΟΥ ΑΝΙΔΙΟΤΕΛΗ ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΠΑΠΑ ΣΤΟΝ
ΑΓΩΝΑ ΓΙΑ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑ**

ΓΕΛ ΣΕΡΒΙΩΝ 2021

Η συμβολή του ανιδιοτελή Εμμανουήλ Παπά στον αγώνα για ανεξαρτησία

Είμαι παιδί της Μακεδονίας και οφείλω να αναφέρω πως, εάν ολόκληρη η Ελλάδα του τότε ήταν 400 χρόνια σκλαβωμένη, εμείς οι Μακεδόνες, ήμασταν 487 χρόνια. Οι πρόγονοί μου και όλων μας πάλεψαν για την ελευθερία της πατρίδας. Όλοι τους, χωρίς καμία εξαίρεση, πάλευαν σε καθημερινή βάση με πάθος και πάντα βάζοντας σε κίνδυνο την ίδια τους τη ζωή, καθώς και την οικογένειά τους, για μια Ελλάδα ελεύθερη.

Ξεκίνησαν να πολεμούν για ελευθερία χωρίς να την έχουν γνωρίσει ποτέ τους ή να ξέρουν τι σημαίνει να είσαι ελεύθερος. Πολλοί γεννηθήκαν στην σκλαβιά και μεγαλώνοντας πολέμησαν για την ελευθερία που ποτέ δεν είχαν, όμως με όσες δυσκολίες και αν ήρθαν αντιμέτωποι, δεν παρέδωσαν ποτέ τα όπλα τους. Ομοίως έκαναν και εκείνοι οι οποίοι δεν πρόλαβαν καν να δουν την Ελλάδα ελευθερωμένη, διότι έπεσαν στο πεδίο της μάχης. Μπορεί να πέθαναν αλλά ακόμη και σήμερα γνωρίζουμε το έργο τους και είμαστε ιδιαίτερα περήφανοι που είμαστε απόγονοί τους.

Επίσης, σημαντικοί αγωνιστές είναι και εκείνοι που μαζί με την ενεργή πολεμική τους δραστηριότητα, παρείχαν κιόλη τους την περιουσία στον αγώνα για την ανεξαρτησία της Ελλάδας. Μερικοί από τους οποίους ακόμη και μετά τον θάνατό τους άφησαν την περιουσία τους στο κράτος της Ελλάδας. Ένας από αυτούς ήταν και

ο Εμμανουήλ Παπάς για τον οποίο θα σας μιλήσω. Γιορτάζουμε, λοιπόν, κάθε χρόνο στις 25 Μαρτίου την ελευθερία της Ελλάδας για την οποία οι άνθρωποι αυτοί έδωσαν τη ζωή τους και στους οποίους εμείς οι Έλληνες του σήμερα οφείλουμε τη δική μας ελευθερία, διότι αν δεν ήταν εκείνοι μπορεί να μην είχαμε γνωρίσει ποτέ πώς είναι να είσαι ελεύθερος.

Ο Εμμανουήλ Παπάς γεννήθηκε στη Δοβίστα, του σημερινού νομού Σερρών, το 1772. Η οικογένειά του αποτελούνταν από άλλα τέσσερα αγόρια, τους Αθανάσιο, Μάλαμα, Γεώργιο και Κωνσταντίνο και μια κόρη την Παναγιώτα. Η Δοβίστα, και άλλα τέσσερα χωριά της περιοχής, απαρτίζουν τα λεγόμενα Δαρνακοχώρια, στα οποία κατά τη διάρκεια της Τουρκοκρατίας οι Έλληνες κατάφεραν, μέσω της ψυχικής τους δύναμης αλλά και της αγάπης τους για την Ελλάδα, να διατηρήσουν τον πληθυσμό τους και την ορθόδοξη πίστη τους. Και οι δύο γονείς του Εμμανουήλ Παπά κατάγονταν από αριστοκρατικές οικογένειες, συνεπώς είχαν μεγάλη περιουσία, η οποία αργότερα πέρασε στα χέρια του Εμμανουήλ. Η μητέρα του ονομαζόταν Βασιλική και προέρχονταν από αρχοντική οικογένεια. Οπατέρας του ονομαζόταν Δημήτριος και αποτελούσε έναν από τους πλουσιότερους και σπουδαιότερους πλούχοντες της περιοχής. Σύνηθες για εκείνα τα χρόνια ήταν το οικογενειακό όνομα να προέρχεται από την ιδιότητα του πατέρα, επομένως το οικογενειακό όνομα Παπάς προήλθε από το επάγγελμα του πατέρα του, ο οποίος σε αρκετά νεαρή ηλικία χειροτονήθηκε ιερέας και διακρίθηκε με το εκκλησιαστικό αξίωμα του Οικονόμου.

Ο Εμμανουήλ σε νεαρή ηλικία και μετά τη στοιχειώδη μόρφωσή του, εισήχθη στη Σχολή των Σερρών, ένα από τα πιο αξιόλογα εκπαιδευτήρια της εποχής, για να συμπληρώσει τις σπουδές του. Μετέπειτα, εφόσον είχε αποφοιτήσει από τη Σχολή, επέστρεψε στην γενέτειρά του και νυμφεύθηκε τη Φαίδρα η οποία, όπως και ο ίδιος, προερχόταν από αρχοντική οικογένεια της περιοχής. Μαζί αποκτήσανε έντεκα παιδιά εκ των οποίων τα οκτώ ήταν αγόρια και τα τρία κορίτσια. Οι οκτώ γιοι του ακολούθησαν το παράδειγμα του πατέρα τους και αργότερα πήραν μέρος στον αγώνα.

Η ανιδιοτέλεια του Εμμανουήλ φάνηκε από τα πρώτα κιόλας χρόνια, αφού μετά την επιστροφή του στο χωριό, δεν έχασε χρόνο, ξεκίνησε να χτίζει έναν μεγαλοπρεπή ναό, του οποίου τα έξοδα κάλυψε ο ίδιος με δικά του χρήματα. Τελικά, το 1805 πραγματοποιήθηκε η ολοκλήρωση του ναού, παρά τις παρεμβάσεις

ορισμένων φανατικών Τούρκων. Οφείλουμε να αναφέρουμε πως ο ναός αυτός, τον οποίο έκτισε με προσωπικά του έξοδα ο Εμμανουήλ Παπάς, διατηρείται μέχρι σήμερα και αποτελεί την κεντρική εκκλησία του χωριού.

Ο Παπάς δραστηριοποιήθηκε επαγγελματικά στον τομέα του εμπορίου. Το επαγγελματικό του δαιμόνιο, μετά τον θάνατο του αδικοχαμένου του πατέρα, τον έκανε να επιστρέψει στις Σέρρες οι οποίες εκείνη την εποχή αποτελούσαν εμπορικό κέντρο παγκόσμιας εμβέλειας. Έπειτα αναδείχθηκε σε έναν από τους καλύτερους τραπεζίτες και μεγαλέμπορους. Το γεγονός αυτό προκάλεσε το σεβασμό προς το πρόσωπό του, ακόμα και από Τούρκους Μπέηδες, στους οποίους δάνειζε χρήματα για να κάνουν συναλλαγές. Αργότερα κατάφερε με μεγάλη επιτυχία, και εφόσον είχε ξεπεράσει τα εμπορικά σύνορα, να ιδρύσει δικές του τράπεζες στην Κωνσταντινούπολη και στη Βιέννη.

Ο Εμμανουήλ, λοιπόν, χάρη στις εμπορικές του ικανότητες καθώς και το επιχειρηματικό του μυαλό, κατόρθωσε να γίνει ο πιο διακεκριμένος επιχειρηματίας στην πόλη του. Τα κέρδη που αποκόμιζε από τις επιχειρήσεις, δουλεύοντας σκληρά για να τα αποκτήσει, του χάρισαν μια μυθική περιουσία, η οποία υπολογιζόταν σε 300 χιλιάδες δίστηλα χρυσά τάλιαρα. Η περιουσία του αυτή, καθώς και η ανιδιοτέλεια που είχε ως χαρακτήρας, του έδωσαν τη δυνατότητα να κάνει φιλανθρωπίες. Διέθεσε μεγάλο μέρος της περιουσίας του για την ίδρυση και τη λειτουργία κοινωφελών ιδρυμάτων. Επιπλέον, δεν ήταν λίγες οι περιπτώσεις κατά τις οποίες εξαγόραζε θανατικές ποινές συμπατριωτών του και τους έσωζε από τη θανατική καταδίκη. Λόγω της μυθικής του περιουσίας, εξελίχθηκε σε άτομο που δάνειζε χρήματα σε τοπικούς Έλληνες άρχοντες καθώς και σε Τούρκους Μπέηδες, εκ των οποίων και στον Ισμαήλ Μπέη, τον ιδιοκτήτη των Σερρών. Από το 1810 επωμίστηκε τη διαχείριση των οικονομικών και περιουσιακών υποθέσεων του Ισμαήλ Μπέη, στον οποίο φαίνεται να ασκούσε ιδιαίτερη επιρροή.

Ένα ακόμη προνόμιο που του προσέφερε η ισχυρή θέση που κατείχε ήταν η δυνατότητα να είναι παρών και να μπορεί να επεμβαίνει και να ενεργεί ακόμα και σε πολύ σοβαρές και με μεγάλη σημασία δημόσιες υποθέσεις. Ωστόσο, εκτός από τις προσωπικές του επιτυχίες, ο Εμμανουήλ έδειχνε μεγάλο ενδιαφέρον και για το καλό των συμπατριωτών του, χαρακτηριστικό το οποίο φαίνεται να είχαν όλοι οι αγωνιστές του 1821 καθώς πάλεψαν για την ελευθερία της πατρίδας και όλων των Ελλήνων. Με

την επιρροή του στους Τούρκους, τις ενέργειές του προς τον Σουλτάνο και χάρη στη μεγάλη περιουσία του κατόρθωσε να του ανατεθεί η ιδιότητα να δικάζει τις διαφορές μεταξύ των χριστιανών ο Μητροπολίτης των Σερρών και όχι ο Τούρκος καδής. Επίσης πολύ σημαντική ήταν και η συμβολή του στην ίδρυση του εμποροδικείου, που με πρόεδρο των Μητροπολίτη και διαιτητές ορισμένους εμπόρους επίλυε τις εμπορικές διαφορές.

Δυστυχώς, μετά τον θάνατο του Ισμαήλ Μπέη η επιτυχής πορεία του Παπά στις Σέρρες διακόπηκε απότομα. Ο γιος του, Γιουσούφ Μπέης, που ως διάδοχος ανέλαβε την εξουσία και τη διοίκηση της πόλης, αποδείχθηκε αισχροκερδής και πολυδάπανος, αφού δημιούργησε τεράστια χρέη προς τον Εμμανουήλ, τα οποία όχι μόνο αδυνατούσε αλλά και αρνιόταν να αποπληρώσει. Όπως ήταν αναμενόμενο, το 1817 οι σχέσεις μεταξύ των δύο ανδρών άρχισαν να γίνονται όλο και χειρότερες. Ο Γιουσούφ άρχισε να έχει δολοφονικές διαθέσεις ενάντια στο πρόσωπο του Εμμανουήλ. Έτσι μαζί με τον γιο του Ιωάννη και μερικούς από τους συμπολίτες του, ο Παπάς εγκατέλειψε τις Σέρρες, με μεγάλη λύπη, διότι αναγκάστηκε να αφήσει πίσω του τους υπόλοιπους Σερραίους συμπολίτες του υπό το τυραννικό καθεστώς του Γιουσούφ, και κατευθύνθηκε προς την Κωνσταντινούπολη, όπου και εγκαταστάθηκε. Εκεί κατάφερε να εκδώσει φερμάνι που υποχρέωνε τον Γιουσούφ Μπέη να του αποπληρώσει το μεγαλύτερο μέρος των οφειλών. Η κίνηση αυτή εξόργισε τον Γιουσούφ, ο οποίος αποπειράθηκε να κάψει το σπίτι του Παπά και απείλησε τη ζωή όχι μόνο του ίδιου αλλά και της οικογένειάς του. Υπό αυτές τις συνθήκες, η οικογένειά του τέθηκε υπό την προστασία του Μητροπολίτη Σερρών Χρύσανθου και ο ίδιος παρέμεινε στην Κωνσταντινούπολη.

Το Δεκέμβριο του 1819 και κατά την παραμονή του στην Κωνσταντινούπολη, ο Παπάς μνήθηκε από τον Κωνσταντίνο Παπαδάτο στη Φιλική Εταιρία, η οποία ήταν η πιο σημαντική μυστική οργάνωση που δημιουργήθηκε για την προετοιμασία της επανάστασης του 1821 για την απελευθέρωση των Ελλήνων από τους Τούρκους. Στις 21 Δεκεμβρίου 1819 έγινε αρχιταμίας της Φιλικής Εταιρίας. Ο Εμμανουήλ, ως μέλος της εταιρίας, πρόσφερε για αρχή 1.000 γρόσια για να ενισχύσει τον αγώνα. Επιπρόσθετα, μαζί με τους Φιλικούς Κουμπάρη και Σταματά, προέβησαν στην μύηση και άλλων μελών, ενώ ταυτόχρονα και πάντα με τις υποδείξεις και τις συμβουλές του Αλέξανδρου Υψηλάντη, δημιούργησαν ένα ταμείο για να συνεισφέρουν στον αγώνα. Μεταξύ των άλλων, ο Παπάς πέτυχε μέσω την Πύλης, να πάρει ένα μεγάλο μέρος

από τα χρήματα που του χρωστούσε ο Γιουσούφ Μπέης, το οποίο υπολογιζόταν σε 500 χιλιάδες χρυσές δραχμές. Το ποσό που εισέπραξε από τον Γιουσούφ το διέθεσε εξ ολοκλήρου στον αγώνα για ανεξαρτησία.

Συμπληρωματικά η φήμη του Παπά για τη δράση του για την πατρίδα είχε κατακλείσει ολόκληρη την Ελλάδα, ήταν ένα λαμπρό παράδειγμα προς μίμηση και πολλοί ήταν εκείνοι που εμπνεύστηκαν από το έργο που είχε κάνει μέχρι τότε. Εκτός από αυτό, είχε εκπονήσει εναντίον του Σουλτάνου σχέδιο δολοφονίας, το οποίο όμως απέτυχε γιατί τον πρόδωσαν. Η μεγάλη μέρα δεν αργούσε και η στιγμή της δράσης ερχόταν.

Τον Μάρτιο του 1821 ξεκίνησε η κήρυξη της επανάστασης στις παραδουνάβιες ηγεμονίες. Χάρη στον ανδρισμό και το θάρρος του ο Παπάς χωρίς δισταγμό ανέλαβε δράση. Φόρτωσε, λοιπόν, με δικά του έξοδα και πολύ προσεκτικά, για να μην τον καταλάβουν οι Τούρκοι, το πλοίο του φιλικού Αντώνη Βισβίζη, ο οποίος καταγόταν από την Θράκη, με όπλα και πολεμοφόδια για τον αγώνα και στις 23 Μαρτίου 1821 απέπλευσε από την Κωνσταντινούπολη με προορισμό τη Μονή Εσφιγμένου στο Άγιο Όρος, όπου τον υποδέχθηκαν με ενθουσιασμό οι μοναχοί αλλά και ο ηγούμενός της, Ιωακείμ, ο οποίος ήταν ήδη μνημένος στην Φιλική Εταιρία. Μαζί του ήταν ο μεγαλύτερος γιος του Ιωάννης, ο υπασπιστής του, Χατζηπέτρου, καθώς και ο γραμματέας του, Δημήτριος Οικονόμου.

Το Άγιο Όρος αποτελούσε το καταλληλότερο ορμητήριο για την εξέγερση της Μακεδονίας, επειδή η χερσόνησος ήταν φυσικώς οχυρωμένη και διότι με τα 20 μοναστήρια και τους 10.000 μοναχούς άνδρες θα μπορούσε να δημιουργηθεί μια αξιόλογη και αρκετά δυνατή, όχι μόνο στρατιωτικά αλλά και ψυχικά, στρατιά. Αξίζει να σημειωθεί πως οι μοναχοί του Αγίου Όρους με τα κηρύγματά τους διατηρούσαν το φρόνημα των Ελλήνων χριστιανών, όμως βρισκόταν σε αρκετά δύσκολη κατάσταση, διότι οι Τούρκοι έκαναν καταχρήσεις και επέβαλαν δυσβάσταχτους φόρους, οι οποίοι οδήγησαν πολλές φορές τα μοναστήρια σε οικονομικό αδιέξοδο. Με απόλυτη μυστικότητα και προσοχή γίνονταν διάφορες προετοιμασίες, όπως η παραγωγή φυσιγγίων στο Άγιο Όρος. Ο Εμμανουήλ πέρασε ολόκληρο τον Απρίλιο εκεί και προετοίμαζε προσεκτικά την εξέγερση του αγώνα.

Η μεγαλύτερη δυσκολία, με την οποία είχε έρθει αντιμέτωπος μέχρι εκείνη τη στιγμή και την οποία γνώριζε από πριν, ήταν η γεωγραφική θέση της Μακεδονίας η

οποία βρισκόταν πολύ κοντά στην Οθωμανική Αυτοκρατορία και επίσης περιτριγυριζόταν από πολλά εχθρικά πλοία και στρατεύματα γειτονικών περιοχών. Επομένως υπήρχε μεγάλος κίνδυνος οι επαναστάτες να εγκλωβίζονταν στο Άγιο Όρος, γεγονός που προκαλούσε αρκετά μεγάλη ανησυχία στον Παπά. Η επιλογή του Εμμανουήλ να περιμένει υπομονετικά την κάθοδο του Αλέξανδρου Υψηλάντη καθώς και την επέκταση της Στερεάς Ελλάδας, τον έφερε προ τετελεσμένων γεγονότων.

Ο Γιουσούφ Μπέης, ο οποίος ήταν ο ιδιοκτήτης της Θεσσαλονίκης, άρχισε να ανησυχεί και να φοβάται λόγω των επαναστάσεων των Ελλήνων τόσο στη Μολδοβλαχία όσο και στη νότια Ελλάδα και έτσι πήρε την απόφαση για τη διενέργεια προληπτικών πληγμάτων, γεγονός που φανερώνει τόσο τον φόβο του απέναντι στην δύναμη των Ελλήνων όσο και πως βαθιά μέσα του πίστευε πως εκείνος θα έχανε, εάν ερχόταν αντιμέτωπος με τη δύναμη των Ελλήνων και ασφαλώς πως η νίκη θα ήταν δική μας. Έτσι, λοιπόν, έστειλε μια διαταγή στους περισσότερους προκρίτους την Μακεδονίας να παρουσιαστούν μπροστά του. Οι Έλληνες, ωστόσο, με την εξυπνάδα τους κατάλαβαν εξ αρχής πως σκοπός του ήταν να τους φυλακίσει και αντί να παρουσιαστούν οι ίδιοι έστειλαν άλλους στη θέση τους. Όταν έφτασαν μπροστά στον Γιουσούφ δεν άργησε να καταλάβει και εκείνος το κόλπο των Ελλήνων και άρχισε να ανησυχεί ακόμη περισσότερο. Ασφαλώς και δεν άφησε την ευκαιρία να πάει χαμένη. Φυλάκισε λοιπόν τους αντιπροσώπους που είχαν στείλει οι Έλληνες και έστειλε αμέσως στρατό στην Ιερισσό, με απώτερο σκοπό να παρακολουθεί και να ενημερώνεται από τον στρατό του για τυχόν ύποπτες κινήσεις των Ελλήνων. Επιπρόσθετα, απέστειλε ορισμένους στρατιωτικούς διοικητές του στον Πολύγυρο, ο οποίος βρισκόταν σε κεντρική θέση στη Χαλκιδική, για να τον καταστρέψουν.

Η φρουρά αυτή στις 16 Μαΐου του 1821 απειλώντας του κατοίκους της περιοχής του Πολυγύρου για γενική σφαγή, ξεκίνησε στυγερές βιαιοπραγίες εις βάρος του ελληνικού πληθυσμού και δολοφόνησε εν ψυχρώ τον πρόκριτο Κύρκο Παπαγεωργάκη. Οι κάτοικοι όμως δεν έμειναν άπραγοι, αντιθέτως το επόμενο κίολας προί αντεπιτέθηκαν στη φρουρά και με τη γενναιότητα και την ανδρεία τους την εξόντωσαν. Συνέχισαν απτόητοι και εναντιώθηκαν στους προελαύνοντες Τούρκους τόσο της Παζαρούδας όσο και των Χασικοχωρίων, οι οποίοι αριθμούσαν 1.000 άτομα και φυσικά τους απώθησαν και αυτούς.

Ο αντίκτυπος που προκάλεσε η εξέγερση αυτή επέφερε και άμεση σύγκληση συνόδου στην οποία συμμετείχαν λαϊκοί και μοναχοί και η οποία έλαβε χώρα στις Καρυές, την πρωτεύουσα του Αγίου Όρους. Η ομόφωνη απόφαση της συνόδου αυτής ήταν η άμεση κήρυξη της επανάστασης. Την επόμενη κιόλας μέρα, στις 17 Μαΐου 1821, και με τον Εμμανουήλ Παπά ως αρχηγό και υπερασπιστή της Μακεδονίας κηρύχθηκε η επανάσταση. Ακόμη 2.000 Έλληνες στην περιοχή της Θεσσαλονίκης φυλακίστηκαν από τον στρατό του Γιουσούφ, ο οποίος είχε οργιστεί από την εξέγερση των Ελλήνων του Πολυγύρου, και η πόλη παραδόθηκε στη λεηλασία. Ο Παπάς με αρχηγείο του το Άγιο Όρος και με στρατό 2.500 άνδρες ξεκίνησε τη δράση των εξεγέρσεων του παράλληλα σε τέσσερα χωριά της Χαλκιδικής. Έπειτα σε συνεργασία του με τον οπλαρχηγό της Δυτικής Χαλκιδικής, Χάψα, τον Ιούνιο του 1821 κατάφεραν να επιτύχουν νίκες ενάντια των Τούρκων σε Στάγειρα και Σταυρό, ενώ την ίδια στιγμή κατέλαβαν και την Ιερισσό. Οι πρώτες νίκες των επαναστατών της Χαλκιδικής είχαν ιδιαίτερη σημασία για τον λαό, διότι τόνωσαν το ηθικό των Ελλήνων και γενίκευσαν τον αγώνα σε όλα τα υπόλοιπα χωριά της περιοχής, ενώ ταυτόχρονα επαναστάτησαν και όλα τα μοναστήρια του Αγίου Όρους.

Ο Παπάς κατάφερε να διατηρήσει την εξέλιξη της επανάστασης διαμέσου μιας συγκεκριμένης μεθοδολογίας και μιας συνεχόμενης ροής εισροών. Όμως οι δυσκολίες, τις οποίες έπρεπε να αντιμετωπίσει με γενναιότητα, όπως και έκανε, δεν άργησαν να εμφανιστούν. Καταρχάς η εξέλιξη της επανάστασης στη Μολδοβλαχία είχε καταπνιγεί, γεγονός που προκαλούσε μια σοβαρή ανησυχία τόσο στον λαό όσο και στους πρόκριτους. Έπειτα ο Ιωάννης Φαρμάκης, ο οποίος επρόκειτο να τεθεί αρχηγός της στρατιωτικής ηγεσίας των δυνάμεων στη Μακεδονία, δυστυχώς συνελήφθη από τους Τούρκους. Εφόσον λοιπόν δεν υπήρχε κάποιος έμπειρος στρατιωτικός διοικητής, ο Παπάς πήρε την ευθύνη στους ώμους του και ανέλαβε την θέση του αρχηγού της επανάστασης. Το ηθικό των Ελλήνων στρατιωτών δεν έπεσε ούτε μια στιγμή. Ακόμη και με την εμφάνιση ορισμένων προβλημάτων δεν το έβαλαν κάτω, συνέχισαν να παλεύουν με την ψυχή τους.

Εν τω μεταξύ ο Εμμανουήλ με σκοπό να εμποδίσει οποιαδήποτε πιθανή βοήθεια και ενίσχυση των Τούρκων από την πλευρά της Κωνσταντινούπολης, κινήθηκε βόρεια. Πιο συγκεκριμένα προχώρησε με προορισμό του τα στενά της Ρεντίνας στην Μακεδονία. Την ίδια στιγμή στη δύση ο καπετάν Χάψας κατάφερε να φτάσει στα Βασιλικά. Συνέχισε κυνηγώντας με γενναιότητα κάθε τουρκική δύναμη

μέχρι το χωριό Σέδες. Όμως και εκεί άρχισαν να εμφανίζονται προβλήματα που σχετίζονταν κυρίως με την έλλειψη πολεμοφοδίων και δυναμικού, γεγονός που προκαλούσε σοβαρές ανησυχίες για την εξέλιξη της πορείας. Χωρίς να έχει κάποια άλλη επιλογή ο Εμμανουήλ ζήτησε βοήθεια από τους οπλαρχηγούς του Ολύμπου, οι οποίοι όμως δεν ανταποκρίθηκαν, επειδή φοβόντουσαν να απομακρυνθούν από τη βάση τους.

Αντιθέτως οι Τούρκοι φαίνεται να είχαν μεγαλύτερη ανταπόκριση στις εκκλήσεις τους για βοήθεια, αφού είχαν καταφέρει να συγκεντρώσουν ισχυρή δύναμη από τη Θράκη και την Καλλίπολη με σκοπό τη λήξη της επανάστασης των Ελλήνων στη νότια Μακεδονία. Με την ενίσχυση στρατού που είχαν δεχτεί οι Τούρκοι, ο Μπαϊράμ Πασάς με το ηθικό του ανεβασμένο κατάφερε και ήρθε σε σύγκρουση με τον στρατό του Εμμανουήλ Παπά στα στενά της Ρεντίνας και δυστυχώς για τους Έλληνες, κατάφερε να νικήσει. Ωστόσο οι Έλληνες κατάφεραν να καταφύγουν μέσω των βουνών στην περιοχή του Πολύγυρου. Ο Μπαϊράμ Πασάς έφτασε στην Θεσσαλονίκη όπου κήρυξε γενική επιστράτευση. Αφού λοιπόν κατάφερε να συγκεντρώσει ένα εντυπωσιακό δυναμικό συνέχισε με επόμενο του στόχο τα Βασιλικά. Όταν το έμαθαν οι επαναστάτες την περιοχής έσπευσαν να εκκενώσουν την κομόπολη από τα γυναικόπαιδα. Δυστυχώς, όμως, ο Αχμέτ Μπέης των Γενιτσών πρόλαβε και εισβάλλοντας στην περιοχή ξεκίνησε τις σφαγές και τις βιαιοπραγίες σε βάρος του πληθυσμού της περιοχής.

Παρόλα αυτά ο καπετάν Χάφας δεν έμεινε άπραγος. Με μόνο 200 άντρες επεδίωξε να οργανώσει μια γραμμή άμυνας απέναντι στον στρατό του Μπαϊράμ Πασά. Οι Έλληνες έδειξαν για ακόμη μια φορά την τόλμη και τη γενναιότητά τους απέναντι στο πρόσωπο των Τούρκων. Ωστόσο ο στρατός του Μπαϊράμ Πασά κατάφερε να απωθήσει τους Έλληνες επαναστάτες. Αξίζει να σημειωθεί πως εξήντα δύο άντρες, μαζί με αυτούς και ο καπετάν Χάφας, έπεσαν στο πεδίο της μάχης, όμως κανένας τους δεν το έβαλε κάτω μέχρι και την τελευταία στιγμή και αυτό αποδεικνύει περίτρανα την αγάπη των Ελλήνων για την πατρίδα τους καθώς και την ψυχική δύναμή τους. Η κεντρική Χαλκιδική, λοιπόν, παραδόθηκε στους Τούρκους, οι οποίοι με μίσος και εκδικητικό μένος πυρπολούσαν και έσφαζαν χωρίς κανέναν ενδοιασμό όποιον και ό,τι έβρισκαν στο διάβα τους. Όλες οι υπόλοιπες επαναστατικές δυνάμεις που διασώθηκαν προσέφυγαν στην Κασσάνδρα, στο Άγιο Όρος και στη Σιθωνία.

Ο Εμμανουήλ μετέβη στην Κασσάνδρα για να οχυρώσει ο ίδιος τη διώρυγα της Ποτίδαιας, και έτσι η Κασσάνδρα να μην είναι πια αποκομμένη από την υπόλοιπη Χαλκιδική. Για τον λόγο αυτό άφησε πίσω του υπεύθυνο στο Άγιο Όρος τον Νικηφόρο Ιβηρίτη, στον οποίο είχε αναθέσει την οχύρωση των μονών. Στις αρχές του Ιουλίου, το τουρκικό ιππικό κατάφερε να περάσει τη διώρυγα με μια δυνατή επίθεση. Όμως οι Έλληνες με έναν έξυπνο ελιγμό κατάφεραν να αποκλείσουν την διώρυγα για ακόμη μια φορά και την ίδια στιγμή πραγματοποίησαν ισχυρή πίεση στο Τουρκικό ιππικό. Με αυτήν την κίνηση των Ελλήνων, οι Τούρκοι τρομοκρατήθηκαν και τράπηκαν σε φυγή. Συνέπεια της ανεπάντεχης κίνησης στην οποία αναγκάστηκαν να τραπούν, ήταν να αφήσουν πίσω τους όχι μόνο πτώματα και σημαίες αλλά το κυριότερο, κιβώτια γεμάτα με πολεμοφόδια και πυρομαχικά, τα οποία ασφαλώς και πήραν οι επαναστάτες. Επιπρόσθετα, έφτασαν για ενισχύσεις 11 ψαριανά πλοία, τα οποία έκτος από τα πολεμοφόδια που έφεραν για να βοηθήσουν την επανάσταση κατάφεραν να πνίξουν το εχθρικό στρατόπεδο με τα πυροβόλα τους.

Ο Παπάς ωστόσο ήξερε την πραγματική κατάσταση στην οποία βρισκόταν. Η δική του επαναστατική εστία ήταν αποκομμένη σε σχέση με τις υπόλοιπες και αυτό είχε ως αποτέλεσμα την ανάγκη μεγάλων ποσοτήτων πολεμοφοδίων και σε έναν συνεχή ρυθμό, πράγμα σχεδόν ακατόρθωτο.

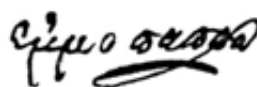
Επιπλέον, εκδηλώθηκε εκείνη την περίοδο ένα κίνημα αρκετά μικρής διάρκειας λόγω των συγκυριών, το οποίο διοικούσε ο Μητροπολίτης Χρύσανθος. Αξίζει να αναφέρουμε πως στις 8 Μαΐου 1821, στην ημερομηνία δηλαδή που σήμερα γιορτάζουμε τον Ευαγγελιστή Ιωάννη Θεολόγο, οι Οθωμανοί πήραν την απόφαση να μην κάνουν αντίποινα στους Έλληνες. Έτσι, για να τιμήσουν ως σωτήρα της πόλης τον Ευαγγελιστή Ιωάννη Θεολόγο έχτισαν το 1835 έναν ομώνυμο ναό στα Άνω Καμενίκια.

Όμως, ένα αναπάντεχο γεγονός τάραξε σε πολύ μεγάλο βαθμό τον Εμμανουήλ Παπά. Η πόλη μπορεί να γλύτωσε αλλά δυστυχώς η γυναίκα του, Φαίδρα, καθώς και επτά εκ των έντεκα παιδιών του φυλακίστηκαν. Επιπλέον η μυθική του περιουσία που με κόπο και σκληρή δουλειά είχε αποκτήσει δημεύτηκε και το σπίτι του κάηκε ολοσχερώς. Μέσα στην ατυχία του μια μικρή τύχη ξεπρόβαλε, καθώς τα άλλα τέσσερα παιδιά του ήταν σώα. Τα τρία από αυτά βρίσκονταν στο εξωτερικό και έτσι δεν φυλακίστηκαν και ο τέταρτος γιος του, ο Ιωάννης, ήταν μαζί

του στην επανάσταση στην Χαλκιδική. Ασφαλώς και η ποινή για την οικογένεια του Παπά, τα μέλη της οποίας ήταν φυλακισμένα, ήταν θάνατος με αποκεφαλισμό. Ωστόσο ο Μητροπολίτης, ως από μηχανής θεός, κατάφερε να εξαγοράσει τη θανατική ποινή της οικογένειας και έτσι η σύζυγος του Εμμανουήλ μαζί με τα παιδιά του έμειναν στην φυλακή και αποφυλακίστηκαν το 1826.

Η επανάσταση στην Κασσάνδρα εκτραχυνόταν και έτσι ο Παπάς από τις πρώτες κιόλας μέρες του Οκτώβριου του 1821 παρότρυνε τον άμαχο πληθυσμό να εγκαταλείψει την περιοχή, καθώς φοβόταν μην τυχόν συμβεί κάτι και τόσος κόσμος χάσει τη ζωή του. Πάντα έβαζε την ασφάλεια των άλλων πάνω από τη δική του. Ως επακόλουθο της συμβουλής του και με κάθε δυνατό τρόπο κατάφεραν με επιτυχία να απομακρύνουν 200 οικογένειες από την περιοχή και να τις μεταφέρουν με ασφάλεια στα νησιά Λήμνο, Σκύρο και Σκόπελο. Μολονότι κατάφεραν να σώσουν τόσες ζωές, οι ίδιοι οι επαναστάτες είχαν βρεθεί για ακόμη μια φορά σε δυσχερή κατάσταση.

Δυστυχώς άρχισε να συμβαίνει αυτό που φοβόταν εξαρχής ο Παπάς. Πιο συγκεκριμένα, είχαν έρθει αντιμέτωποι τόσο με την πείνα όσο και με τις επιδημίες της εποχής και δεν είχαν μεγάλη βοήθεια, αφού ήταν αποκομμένοι από τις άλλες επαναστατικές εστίες. Επομένως ο Παπάς άρχισε να γράφει και να στέλνει επιστολές απευθυνόμενος στον Δημήτριο Υψηλάντη αλλά και στους προύχοντες της Ύδρας και να ζητά τη βοήθειά τους, δηλαδή παροχή στρατού, πολεμοφοδίων και τροφίμων.

Ο Δημήτριος Υψηλάντης σε επιστολή προς απάντηση στον Παπά τον ανακήρυξε πληρεξούσιο αρχηγό αλλά και διοικητή της Κασσάνδρας, του Άγιου Όρους και της Θεσσαλονίκης. Μολαταύτα, ο Υψηλάντης δεν μπορούσε να του παρέχει την βοήθεια που χρειαζόταν, διότι δεν υπήρχαν πολεμοφόδια διαθέσιμα εκείνη τη στιγμή μιας και αναμενόταν η πολιορκία της Τριπολιτσάς. Έτσι του συνέστησε να κάνει υπομονή και στο μέλλον θα του παρείχε ό,τι χρειαζόταν. Ο τίτλος που του έδωσαν δυστυχώς δεν μπορούσε να βοηθήσει την κατάσταση στην οποία είχαν βρεθεί οι επαναστάτες τις περιοχής. Φυσικά και εκτίμησε την ανάθεση αυτού του τίτλου, αλλά η βοήθεια που ζήτησε δεν ήρθε ποτέ και ο τίτλος δεν θα έσωζε ούτε τον ίδιο ούτε και τον στρατό του. Η Κασσάνδρα, όπως εξίσου και το Άγιο

Όρος, αφού δεν ανταποκρίθηκε κανείς για βοήθεια, ήταν πλέον ξεκάθαρα στο έλεος των Τούρκων.

Εν τω μεταξύ οι Τούρκοι αποζητούσαν να ξεκαθαριστεί η κατάσταση στην Μακεδονία, επειδή ήθελαν να περνάνε αναπόσπαστα τα στρατεύματά τους τα οποία είχαν προορισμό βασικές επαναστατικές εστίες της Στερεάς Ελλάδας και της Πελοποννήσου. Στις 30 Οκτωβρίου 1821, οι Τούρκοι κατάφεραν να διασπάσουν την οχύρωση της Ποτίδαιας και έτσι κατέλαβαν την Κασσάνδρα και λίγες μέρες αργότερα παραδόθηκε και η Σιθωνία.

Ο Παπάς μετά βίας κατάφερε και έφτασε στο Άγιο Όρος. Εκεί ήλπιζε να βρει μια καλύτερη κατάσταση όμως τα πράγματα δεν ήταν όπως τα περίμενε. Εφόσον η επανάσταση δεν έβαινε καλώς, οι ηγούμενοι των μονών απελπισμένοι από τις εξελίξεις είχαν αποφασίσει να σταματήσουν τον αγώνα και να διαπραγματευτούν. Ο Νικηφόρος Ιβηρίτης, τον οποίο είχε αφήσει υπεύθυνο ο Παπάς, έκανε τα πάντα για να τους μεταπείσει αλλά δυστυχώς δεν τα κατάφερε. Δεν έφταναν τα όσα είχαν γίνει, μόλις έμαθε ο Παπάς και αυτά τα θλιβερά νέα αποφάσισε με βαριά καρδιά να αποχωρήσει κατευθυνόμενος προς την Ύδρα. Αποκαρδιωμένος, λοιπόν, επιβιβάστηκε στις 23 Μαρτίου 1821 στο ίδιο πλοίο, με το οποίο είχε έρθει, του Αντώνη Βισβίζη. Δεν έφτασε ποτέ στην Ύδρα διότι έπαθε συγκοπή καρδιάς, εξαιτίας των κακουχιών του πολέμου και των συγκινήσεων της οδυνηρής του περιπέτειας. Πέθανε μέσα στο πλοίο στις 5 Δεκεμβρίου του 1821. Το νεκρό σώμα του ήρωα μεταφέρθηκε στην Ύδρα όπου και έγινε μεγαλοπρεπής κηδεία, όπως αρμόζει σε ένα τέτοιο ηρωικό άτομο, με τιμές αρχιστράτηγου.

Θα έπρεπε να τονιστεί ότι το 1843 δημοσιοποιήθηκε από το Ελληνικό Κοινοβούλιο το όνομα του ως ένας από τους αγωνιστές της ελληνικής επανάστασης. Επιπρόσθετα η γενέτειρα του Δοβίστα το 1927 μετονόμασε το χωριό σε Εμμανουήλ Παπάς για να τιμήσει με αυτόν τον τρόπο τον ήρωα του 1821. Το 1971 τα λείψανα του ήρωα μεταφέρθηκαν και τοποθετήθηκαν κάτω από γλυπτό ολόσωμο ομοίωμά του στην πλατεία Ελευθερίας στις Σέρρες.

Είναι αξιοσημείωτη, λοιπόν, ακόμα και αν δεν είχε αίσιο τέλος, η επανάσταση της Μακεδονίας, διότι κατάφερε να εδραιώσει τόσο τον αγώνα στην νότια Ελλάδα όσο και την πραγματοποίηση ενός επαναστατικού κέντρου. Ο Εμμανουήλ Παπάς κατόρθωσε να απασχολήσει μεγάλο μέρος των τούρκικων δυνάμεων, οι οποίες

παρόλο που σκόπευαν να κινηθούν στην νότιο Ελλάδα παρέμειναν, σχεδόν για ολόκληρο το έτος του 1821, στην Μακεδονία για να αντιμετωπίσουν τις ελληνικές δυνάμεις του Παπά. Αυτό λοιπόν, ήταν ένα γεγονός που ωφέλησε τους επαναστάτες της νότιας Ελλάδας καθώς τους εξασφάλισε μεγάλο πλεονέκτημα χρόνου, έτσι ώστε να εγκατασταθούν και να οργανωθούν. Επίσης κατέλαβαν πιο εύκολα τεράστιο μέρος περιοχών, στις οποίες είχαν αποκοπεί οι ενισχύσεις του τουρκικού στρατού και αυτό ασφαλώς οφειλόταν στην επανάσταση της Μακεδονίας.

Θα ήθελα, λοιπόν, να επισημάνω ιδιαίτερα τη θυσία του αγωνιστή Εμμανουήλ Παπά, ο οποίος πέραν της ίδιας του της ζωής συνέβαλλε προσφέροντας και ολόκληρη την περιουσία του, όπως αργότερα έπραξαν και τα περισσότερα από τα παιδιά του, τα οποία φυσικά και ακολούθησαν το λαμπρό παράδειγμα του πατέρα τους, προσφέροντας και εκείνα ακόμη και τη ζωή τους για να είναι η Ελλάδα ελεύθερη. Επομένως, ο Εμμανουήλ Παπάς δικαίως αναδείχθηκε μια από τις πιο ενάρτετες και πατριωτικές μορφές του αγώνα για ανεξαρτησία της Ελλάδας.

Τέλος, αξίζει να αναφέρουμε ένα μέρος από τα λόγια του Εμμανουήλ Παπά σε επιστολή προς τον μεγαλύτερο του αδερφό Αθανάσιο, για την απόφασή του να κατέβει στην επανάσταση: « Ναι, το αποφάσισα! Έχετε γεια, Σπεύδω προς τα ένδοξα πεδία των μαχών, του Μαραθώνα και των Θερμοπυλών. Εκεί με περιμένει το στεφάνι ενός πραγματικού στρατιώτη ή ίσως και ο θάνατος. Αλλά για εμένα είναι το ίδιο. Ο θάνατος για την πατρίδα είναι το γλυκύτερο χάρισμα. Άμα πεθάνω, μην λυπάσαι αδερφέ μου, ας γίνει ό,τι μου κλώθει η μοίρα μου. Για την πατρίδα πεθαίνω ευχαρίστως.». Με αυτά τα λόγια, γεμάτα με πατριωτικά συναισθήματα, άφησε την καλοζωία στην οποία ζούσε και πήρε την απόφαση να κατέβει στην επαναστατημένη Ελλάδα. Από εκείνη τη στιγμή και μέχρι το θάνατο του, αφιέρωσε όλη του τη ζωή σε μια ιδέα.

Φέτος το γεγονός των εορτασμών για τα 200 χρόνια ελευθερίας της Ελλάδας, ανέδειξε την αδυναμία μας να τιμήσουμε την μνήμη των προγόνων μας. Οι προγονοί μας έδωσαν και τη ζωή τους για την ελευθερία και τώρα εμείς 200 χρόνια μετά γιορτάσαμε αυτήν την ελευθερία κλεισμένοι μέσα. Ελάχιστοι επιφανείς, μα κυρίως ξένοι, γιόρτασαν την δική μας ελευθερία όσο εμείς ήμασταν κλεισμένοι στα σπίτια μας, διότι μια πανδημία και τα μέτρα που πρέπει να λάβουμε προκειμένου να είμαστε ασφαλείς εμείς και οι γύρω μας, δεν μας επέτρεψαν να τιμήσουμε τους προγόνους

μας όπως τους αρμόζει. Οι άνθρωποι αυτοί πάλεψαν μέχρι θανάτου για την δική μας ελευθερία και εμείς δεν καταφέραμε να τους προσφέρουμε έναν αξιοπρεπή εορτασμό.

Πέρασαν 200 χρόνια από εκείνη την ημέρα και θα μπορούσα να πω ότι ο καθένας από εμάς έχει ζήσει έστω και λίγο την ελευθερία που κάποιοι από αυτούς τους αγωνιστές δεν κατάφεραν ποτέ να γευτούν. Γι' αυτό λοιπόν οφείλουμε να είμαστε περήφανοι για τους προγόνους μας, διότι ακόμη και αν δεν είχαν γευτεί ποτέ την ελευθερία πάλεψαν για αυτήν με την ψυχή τους. Ο αγώνας για ανεξαρτησία φάνταζε όνειρο άπιαστο για πολλούς, όμως για τους Έλληνες ήταν όνειρο που θα το πραγματοποιούσαν πάση θυσία. Όταν ξεκίνησαν την προετοιμασία της επανάστασης όλοι τους θεωρούσαν παράλογους, διότι είχαν ως σκοπό τους να κατορθώσουν τα ακατόρθωτα. Όμως εκείνοι δεν άκουγαν τις σειρήνες, γιατί ήταν αποφασισμένοι να φτάσουν στον προορισμό τους, που ήταν η Ιθάκη. Κι αν η Ιθάκη τους, ήταν η κατάκτηση της Εθνικής ελευθερίας για την Ελλάδα, ακόμα και αυτοί που δεν κατάφεραν να φτάσουν ως τις ακτές της, πολέμησαν πάντως γενναία για να έχουμε όλοι εμείς μια Ιθάκη ελευθερίας να μας προσμένει...

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Βακαλόπουλος Α. Κωνσταντίνος (1992). *Ιστορία του Βόρειου Ελληνισμού, Μακεδονία*, Εκδοτικός οίκος Αδελφών Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη.

Βακαλόπουλος Απόστολος (1988). *Ιστορία της Μακεδονίας*, Εκδόσεις Βάνιας, Θεσσαλονίκη.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΕΘΝΟΥΣ, τ. ΙΒ, Εκδοτική Αθηνών, Αθήνα.

Ιστορική και Εθνολογική Εταιρεία της Ελλάδος (1998). *ΥΠΟΓΡΑΦΕΣ ΑΓΩΝΙΣΤΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ*. Επιμέλεια Λαδά-Μινωτού Μαρία.

Κασομούλης Κ. Νικόλαος (1997). *Ενθυμήματα Στρατιωτικά της επανάστασης των Ελλήνων*, Εκδοτικός οίκος Δημιουργία, Αθήνα.

ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ (1982), *4.000 ΧΡΟΝΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ*, Εκδοτική Αθηνών, Αθήνα.

Παπαστεφάνου Βασίλειος (1970). *Ο Εμμανουήλ Παπάς και η Επανάσταση εν Χαλκιδική κατά το 1821*. Αθήνα.

Τρικούπης Σπυρίδων. *Ιστορία της Ελληνικής Επανάστασεως*, Εκδόσεις Χ. Γιοβάνης.

ΔΙΚΤΥΟΓΡΑΦΙΑ

Πηγή εικόνας: Εμμανουήλ Παπάς

https://el.m.wikipedia.org/wiki/%CE%95%CE%BC%CE%BC%CE%B1%CE%BD%CE%BF%CF%85%CE%AE%CE%BB_%CE%A0%CE%B1%CF%80%CE%AC%CF%82

(τελευταία πρόσβαση στις 15-04-2021).

Εμμανουήλ Παπάς: Ο πάμπλουτος και ανιδιοτελής ήρωας που ηγήθηκε της Επανάστασης στη Χαλκιδική το 1821.

<https://www.protothema.gr/greece/article/1097629/emmanouil-papas-o-pabloutos-kai-anidiotelis-iroas-pou-igithike-tis-epanastasis-sti-halkidiki-to-1821/>

(τελευταία πρόσβαση στις 15-04-2021).